

Лебедик Леся Вікторівна,

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка,

доцент кафедри мистецтвознавства та позашкільної освіти,

доктор педагогічних наук, доцент,

Полтава, Україна

ЕФЕКТИВНІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація. У статті розглядаються ефективні здоров'язберігаючі технології позашкільної освіти в умовах війни, зокрема, варіації технологій дослідницького навчання. Сутність здоров'язберігаючих технологій дослідницького навчання полягає у розробці природовідповідного алгоритму дії дитини у позашкільній освіті. Зроблено акцент на здоров'язберігаючій технології дослідницького навчання, заснованого на телекомунікаційних формах конструювання знань.

Ключові слова: технологія навчання, здоров'язберігаючі технології, технології позашкільної освіти, технології дослідницького навчання.

Abstract. The article deals with effective health-saving technologies of out-of-school education in war, in particular, variations in research technologies. The essence of health-saving research technologies is the development of a natural algorithm of the child's action in extracurricular education. The focus on the health-saving technology of research learning based on telecommunications forms of knowledge construction is.

Key words: learning technology, health-saving technologies, out-of-school technologies, research technologies.

Дослідження природи творчості дитини у закладі позашкільної освіти стає надзвичайно актуальною проблемою, особливо в умовах війни. Це змушує педагогічну науку шукати нові технології позашкільної освіти, які б формували творчі здібності дітей і молоді у здоров'язберігаючому навчальному середовищі

як закладу середньої і вищої освіти, так і закладу позашкільної освіти.

У наших попередніх дослідженнях ми розглядали можливості управління якістю здоров'язберігаючого середовища [1, с. 495–500; 2, с. 274–280]. Також проблематика формування здоров'язберігаючого навчального середовища розглядається вітчизняними дослідниками, зокрема, В. Стрельниковим запропоновані методи і прийоми регулювання емоційних станів суб'єктів здоров'язберігаючого середовища у навчанні, показані можливості нейтралізації деструктивної ролі негативних емоцій і створення функціонального комфорту для всіх суб'єктів [3, с. 76–84; 4, с. 343–347; 5, с. 520–527; 6, с. 30–34].

Технології дослідницького навчання, які є ефективними у здоров'язберігаючому середовищі позашкільної освіти, мають дві варіації їхньої назви: проблемне навчання та евристичне навчання.

Проектування означених технологій навчання у позашкільній освіті передбачає розкриття притаманного їм природовідповідного (здоров'язберігаючого) алгоритму дій, чітке дотримання якого забезпечить гарантований результат. Сутність технології здоров'язберігаючого дослідницького навчання у позашкільній освіті полягає в тому, щоб побудувати навчальне пізнання як систему завдань і розробити природовідповідний алгоритм дії дитини у гуртку закладу позашкільної освіти. Здоров'язберігаючі технології мають на меті, по-перше, допомогти дитині усвідомити проблемність пропонованих завдань, зробивши її наочною, по-друге, вирішення проблемних ситуацій зробити особистісно значимим для неї, по-третє, навчити дитину бачити й аналізувати проблемні ситуації, вирішувати проблеми і завдання у аспекті здоров'язбереження.

Проектування здоров'язберігаючих технологій дослідницького навчання в умовах війни має враховувати види діяльності дитини у позашкільній освіті – репродуктивну, алгоритмічну, перетворюючу і творчо-пошукову. Однак здоров'язберігаюче дослідницьке навчання найкраще виконує розвиваючу

функцію дітей, коли їхня діяльність не обмежується лише репродуктивними діями, а містить механізми власної аналітико-синтетичної діяльності.

Ефективність здоров'язберігаючих технологій позашкільної освіти в умовах війни залежить від якості алгоритмічних завдань, які задані у вигляді правил, формул, тобто дитина має трансформувати означений алгоритм у розгорнуту програму. Коли вимагається застосування відомих правил у нових ситуаціях, здоров'язберігаючу роль виконують евристичні дії. Для вирішення творчо-пошукових завдань важливим є поєднання інтуїції та логічного аналізу. Здоров'язберігаюча технологія полягає в тому, що інтуїтивні рішення супроводжуються позитивними емоціями, адже подолання труднощів, що пов'язані із проблемною ситуацією, знімає емоційний дискомфорт.

Здоров'язберігаюча технологія дослідницького навчання формує когнітивні якості, необхідні дитині для пізнання: зацікавленість, допитливість, проникливість, аналітичність, вміння бачити причини і наслідки, синтетичність, схильність до експерименту тощо; формує і креативні якості – уяву, інтуїцію, захоплення, натхнення, неординарність, незалежність, винахідливість, відчуття новизни, прогностичність, схильність до розумного ризику тощо; методологічні якості – схильність до планування, вміння ставити мету, стійкість в її досягненні, бачення смислу, творення норм, комунікабельність, самостереження, рефлексивність, самоаналіз, самооцінка тощо. Особистісний розвиток дитини у позашкільній освіті є умовою і результатом здоров'язберігаючої дослідницької діяльності.

Важливими у позашкільній освіті є здоров'язберігаючі технології дистанційного дослідницького навчання, що засновані на телекомунікаційних формах конструювання знань. Дітьми здійснюється пошук основних понять з певної проблематики в Інтернет, у віртуальних бібліотеках та інших джерелах інформації. Діти не вивчають інформацію з певної теми, а знаходять і будують її структуру, фіксуючи незрозумілі їм питання і проблеми. Діти самі виділяють фундаментальні об'єкти, складають таксономію проблеми; одержаний продукт

за допомогою наданого їм алгоритму конструюють у вигляді гіпертексту. Свої роботи діти можуть виставляти на Web-сервер, обговорювати і рецензувати їх в умовах війни в організованих педагогом дистанційних телеконференціях, дослідницьких олімпіадах, мозкових атаках тощо.

Таким чином, здоров'язберігаючі технології дистанційного дослідницького навчання докорінно відрізняється від традиційного: а) дитина самостійно засвоює основні ідеї й поняття, а не отримує їх від педагога у готовому вигляді; б) створюються ситуації, які надають дитині у позашкільній освіті можливості ознайомлення з поняттями і вимагають від них в той же час самостійно встановлювати, на пропорованих прикладах знаходити ці поняття; в) дитині у позашкільній освіті належить провідна роль щодо прийняття рішення з вибору способів роботи; г) матеріали занять у позашкільній освіті змушують дітей висувати альтернативні ідеї; д) дітям у позашкільній освіті надається можливість планувати свої дослідження самостійно, передбачати можливі результати; е) діти піддають сумніву ідеї, уявлення, правила, залучають до пошуку альтернативні інтерпретації, вони самостійно їх формулюють, обґрунтовують і в зрозумілій формі висловлюють.

Отже, застосування технологій дослідницького навчання необхідне перш за все, обдарованим дітям у позашкільній освіті, дітям з чітким проявом самотності. Конструювання позашкільної освіти з опорою на здоров'язберігаючі технології та особистісні особливості дітей дає змогу оптимально вирішити завдання їхньої самореалізації і збереження здоров'я. Пріоритетною сферою застосування здоров'язберігаючих технологій дослідницького навчання є заклади позашкільної освіти, де практикуються організовані самими дітьми форми навчання: парні, групові заняття, взаємне навчання, дистанційна освіта на основі комп'ютерних телекомунікацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лебедик Л. В. Оцінювання культури вищого навчального закладу через якість здоров'язбережувального середовища. Взаємодія духовного й фізичного

виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості : зб. статей за матеріалами IV Міжн. наук.-практ. онлайн-конф. (Слов'янськ, Україна, 23-24 берез. 2017 р.) у 2 томах / гол. ред. В. М. Пристинський. Слов'янськ : ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2017. Т. 1. С. 495–500.

2. Лебедик Л. В. Управління якістю здоров'язберезувального середовища в закладах освіти територіальних громад. *Проблеми, досвід та вдосконалення методичної роботи у закладах освіти* : матеріали Усеукр. наук.-практ. конф. (24 листопада 2021 р., м. Харків) / за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків : ФОП Петров В. В., 2021. 455 с. С. 274–280.

3. Стрельніков В. Ю. Виховання духовних цінностей учнівської молоді як основи здоров'я особистості. *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості*. [Електронне видання] : збірник статей за матеріалами VI Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (Слов'янськ, Україна, 21–22 берез. 2019 р.) / гол. ред. В. М. Пристинський. Слов'янськ, 2019. С. 76–84. URL : https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/2019/04_apr/10/10/2019.pdf

4. Стрельніков В. Ю. Емоційний складник здоров'язберігаючого навчального середовища. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) / за ред. Г. М. Арзютова. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. Вип. (56) 15. С. 343–347.

5. Стрельніков В. Ю. Формування здоров'язберезувального навчального середовища університету шляхом регулювання емоційних станів його суб'єктів. *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості* : збірник статей за матеріалами IV Міжн. наук.-практ. онлайн-конф. (Слов'янськ, Україна, 23–24 берез. 2017 р.) у 2 т. / гол. ред. В. М. Пристинський. Слов'янськ : ДВНЗ Донбаський державний педагогічний університет, 2017. Т. 1. С. 520–527. URL :

https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/2018/05_may/17/01/2017_1.pdf

6. Стрельніков В. Ю. Функції емоцій у здоров'язберігаючому навчальному середовищі. *Наукові записки ПОІППО*. Вип. 3. Полтава : ПОІППО, 2012. С. 30–34.